

www.me.gov.ua/file/link/107824/file/UE10-2007_Er.pdf.

6. Закон України «Про електроенергетику» // Відомості Верховної Ради України від 23.01.1998 р. - 1998 р. - № 1. – Ст. 1.

7. Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 22. – Ст. 781.

8. Продан Ю. Загальні умови функціонування та перспективи розвитку оптового ринку електроенергії в Україні / Ю. Продан // Новини енергетики. – 2003. – №6. – С. 69–72.

9. Сагір В.Г. Державне регулювання природних монополій (на прикладі електроенергетики): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. держ. упр.: Спец. 25.00.02 «Механізми державного управління»/ В.Г. Сагір. – Донецьк, 2005. – 21 с.

10. Суходоля О.М. Досвід реформування ринку електричної енергії в Україні / О.М. Суходоля // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 1 (30). – С. 59–68.

11. Шевцов А. Ринок електроенергії в Україні: проблеми вдосконалення / А. Шевцов, М. Земляний, В. Вербинський // Аналітичні матеріали. – Регіональний філіал НІСД у м. Дніпропетровську, 2006.

УДК 351.824.11

*Дегтяр А. О., д.держ.упр., проф., ХДАК,
Євдокімов В. А., здобувач, НУЦЗУ*

ОБҐРУНТУВАННЯ ПІДХОДІВ ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

У статті обґрунтовано методичні підходи до розробки стратегії забезпечення розвитку електроенергетичної галузі в Україні, зокрема усунення перехресного субсидіювання.

Ключові слова: державне регулювання, електроенергетична галузь, реформа, стратегія, органи публічної влади.

The methodological approaches to the development of the strategy of provision of the electric power industry development in Ukraine were substantiated in the article.

Keywords: state regulation, electric power engineering, reform, strategy, public authorities.

Постановка проблеми. Протягом останніх 10 років було схвалено Концепцію функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України, а також Енергетичну стратегію України на період до 2030 року [20; 10]. Ці правові документи визначили стратегічну мету реформування електроенергетичної галузі – перехід до ринку двосторонніх договорів та балансуєчого ринку. Однак де-факто за останні 2 роки остаточно не відбувалося оновлення правових, організаційних і економічних механізмів державного регулювання електроенергетичної галузі, що є вимогою Договору про заснування Енергетичного Співтовариства. Зокрема, його Третього пакету [8], що передбачає вдосконалення розрахунків на ринку електроенергії та розробку комплексного плану заходів щодо забезпечення енергетичної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дисертаційних роботах і наукових публікаціях Л. Антонової, О. Битяка, М. Гончаренко, А. Дегтяра, Д. Дрожжина, О. Губрієнко, В. Кальченко, Н. Кузьминчук, С. Майстра, Н. Петрової, Б. Слупського, І. Франчук та ін. відображені результати досліджень правових, організаційних, економічних, інформаційно-технічних та інших засад, напрямків і засобів державного управління (регулювання) електроенергетичною галуззю із використанням різноманітних підходів. Попри це, ураховуючи сучасний стан функціонування галузей, секторів та ланок економіки держави, у науково-практичній і науково-теоретичній площині зберігається актуальність та значний інтерес до комплексної характеристики шляхів удосконалення державного регулювання електроенергогалузі, стратегії її розвитку.

Постановка завдання. Отже, метою статті є визначення стратегії розвитку електроенергетичної галузі з позиції методичності та наявного організаційно-правового забезпечення модернізації системи державного регулювання цієї галузі.

Виклад основного матеріалу. В Україні прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна –2020» і Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії України» [7]. Цим останнім законом запроваджується повномасштабний ринок електричної енергії і змінюються взаємовідносини між суб'єктами діючого оптового ринку електричної енергії [7]. Відповідно до Розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» цього закону реалізація його норм [там само] покладено на Міненерговугілля. Оскільки воно є органом, що має право законодавчої ініціативи, і відповідає за проведення ефективної стратегії розвитку та стабільної роботи електроенергетичної галузі. Зважаючи на те, що де-факто Міненерговугілля не має важелів адміністративного впливу на діяльність приватизованих генеруючих компаній теплових електростанцій, енергопостачальних компаній та інших підприємств електроенергетики, які є приватними, його основною функцією є забезпечення стійкої роботи єдиної енергетичної системи країни й імплементація актів ЄС. Це видається можливим шляхом розроблення вітчизняних законодавчих та нормативно-правових актів щодо визначення дієвих організаційно-економічних методів державного регулювання електроенергетичної га-

лузі, а, відтак, забезпечення виконання Договору про заснування Енергетичного Співтовариства, ратифікованого в 2010 році [8].

З метою убезпечення підміни впровадження реального ринку електроенергії самим лише прийняттям правових документів, а також забезпечення виваженої цінової політики в електроенергетичній галузі, ефективного використання електроенергії споживачами, розвитку конкурентоспроможних джерел вироблення останньої, екологічної й енергетичної безпеки та досягнення інших стратегічних пріоритетів варто конкретизувати в межах правового поля методи організації, наслідки модернізації цієї галузі та роль у цьому держави, дії органів державної влади, які здійснюють відповідне регулювання. Уважаємо, що таку конкретизацію можливо здійснити шляхом обґрунтування методичних підходів до розробки стратегії забезпечення розвитку електроенергетичної галузі в Україні. Ці підходи мають чітко окреслити причини появи проблем у цій галузі та шляхи їх розв'язання.

На думку В. Бараннік, О. Віхрова, В. Лір та ін., серед основних стратегічних завдань модернізації ринку електроенергетики України слід виділити такі: 1) упровадження єдиних для споживачів електроенергії принципів ринкового утворення ціни на неї; 2) трансформацію використання традиційних джерел енергії під час її виробництва в напрямку його енергоефективності та збільшення частки швидко відновлювальних джерел, застосування інноваційних технологій, що дозволить скоротити енергоємність ВВП приблизно на 15–20 % протягом 5 р.; 3) перехід до енергозаощадливого споживання електроенергії; 4) модернізацію енергоринків, імплементація європейського енергетичного законодавства в Україні, зокрема Третього енергетичного пакету, що передбачає остаточне відокремлення основних видів діяльності в електроенергетичній галузі; 5) окрім цього, відповідно до вимог Третього енергетичного пакету слід забезпечити підвищення ефективності енергетичних ринків, що вимагає гарантування незалежного статусу регулятора цих ринків, здійснення ним ефективного нагляду за дотриманням конкуренції, відкриття структури тарифів на електроенергію, її транспортування; 6) реалізація правових і організаційно-технічних заходів щодо співставлення (синхронізованого розвитку) об'єднаної енергетичної системи України з об'єднанням енергосистем країн ЄС (ENTSO-E); 7) лібералізацію електроенергоринку – завершення переходу від моделі «єдиний покупець» до моделі «прямі договори між постачальниками і споживачами енергії», а також балансуючого ринку; 8) поступову ліквідацію перехресного субсидіювання, перехід до адресних дотацій останнім; 9) реконструкцію наявних об'єктів інфраструктури в електроенергетичній галузі, залучення інвестицій в цей процес; 10) оновлення вітчизняного законодавства та регуляторного середовища з метою створення сприятливого клімату для залучення інвестицій в цю галузь [1]. Реалізація вищевказаних завдань в енергетичній галузі має здійснюватися відповідно до Рішення РНБО, затвердженого Указом Президента України №298/2015 від 28.05.2015 р. [9].

Зважаючи на викладене, зауважимо, що метою стратегії забезпечення розвитку електроенергетичної галузі в Україні повинен бути перехід до моделі прямих договорів між постачальниками і споживачами електроенергії та балансуючого ринку. Варто створити правові, фінансово-економічні, організаційні, науково-технічні, інформаційні, інвестиційно привабливі умови для підвищення ефективності генерації електроенергії, відокремлення секторів щодо її транспортування та розподілу, здешевлення електроенергії для споживачів, тах можливе використання альтернативних джерел енергії, а також забезпечення екологічно орієнтованого розвитку інноваційної моделі економіки України, реалізації нею обраного інтеграційного курсу.

Принципово, що за нової моделі електроенергетичного ринку його державний регулятор набуває особливого значення. Згідно із загальною практикою ЄС конкретизація повноважень і функцій такого регулятора здійснюється на розсуд країн, що входять до цього союзу. Разом із тим, підгрунття конкретизації становлять Другий і Третій енергопакети [8], адже вони містять міні набір положень щодо компетенції регуляторів електроенергетичного ринку. В Україні впровадження нової моделі електроенергетичного ринку вимагає вдосконалення вторинного (вітчизняного) енергетичного законодавства шляхом прийняття відповідного закону – «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електроенергетики та комунальних послуг».

Згідно із планом відповідного комітету Верховної Ради України, який займається питаннями паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та безпеки, визначено, що внесення змін вимагають закони, які потребують приведення у відповідність до Третього енергетичного пакету ЄС [4]. Відповідного оновлення потребує, насамперед, Закон України «Про засади функціонування ринку електричної енергії» [7] і прийняття закону «Про ринок електроенергії». Серед наукових кіл існує думка, що доцільно прийняти закон «Про державне регулювання у сфері енергетики». Проте так чи інакше законодавчі нововведення мають обов'язково:

- усунути обмеження конкуренції на електроенергетичному ринку за рахунок Фонду врегулювання вартісного дисбалансу, компенсації витрат «зеленого тарифу», ліквідації перехресного субсидування для споживачів електроенергії (дет. про це йдеться в інших наших публікаціях [3]);

- демонополізувати такі сектори, як виробництво та реалізацію електричної енергії;

- остаточно відокремити основні види діяльності в електроенергетиці;

- визначити особливості погашення заборгованості за електроенергію, що утворилася на Оптовому ринку енергії України тощо.

Проведення належної агітаційної компанії з означеного приводу – наріжний камінь реформування електроенергетичної галузі, а також забезпечення її нормального функціонування та розвитку. Урядом України був утворений Координаційний центр із забезпечення впровадження нової моделі ри-

нку електроенергії [11]. Разом із тим, відомостей зазначеного центру щодо результатів забезпечення впровадження нової моделі ринку електроенергії існує обмаль. Уважаємо, що допомогти в інформуванні про результати такої роботи може активне залучення до цього процесу державно-громадських інституцій – Міністерства інформаційної політики України, мережі громадських рад, створених при Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг та ін. [5; 6].

Розв'язання вищезначених пріоритетних проблем пропонується за допомогою вдосконалення наявної Енергетичної стратегії України до 2030 року, яка визначає засади державної політики щодо реформування електроенергетичної галузі. Уважаємо, що останню стратегію доцільно реалізовувати в два основні етапи крізь призму застосування таких організаційно-економічних методів: ринкових, виробничих, екологічних, науково-технічних, соціальних, економічних, інфраструктурних, загальнодержавних і регіональних. На першому етапі потрібно розкрити структуру ціни на електроенергію (визначений базовий тариф має відшкодувати нормативні витрати та включати обґрунтовану інвестиційну складову), удосконалити механізм соціального захисту найбільш вразливих верств населення-споживачів останньої, методи та заходи стимулювання енергоефективного споживання (за необхідності здійснити керування попитом на електроенергію), реконструювати існуючі об'єкти електроенергетичної інфраструктури тощо. А на другому – створити умови для безбиткової роботи суб'єктів-учасників електроенергетичного ринку, забезпечити безперебійну роботу об'єднаної енергетичної системи, енергоефективність і незалежність.

Висновки. До вдосконалення стратегії забезпечення розвитку електроенергетичної галузі України слід підходити комплексно, використовуючи відповідний підхід. Його підґрунтя (комплексного підходу) в електроенергетичній галузі складають організаційно-економічні заходи щодо її реформування, а саме: ринкові (державне регулювання має відповідати потребам ринку, забезпечувати ринкове ціноутворення та розкриття структури тарифів на електроенергію для населення); виробничі (остаточне відокремлення основних видів діяльності в цій галузі); екологічні (екологоорієнтоване енерговиробництво з метою зменшення негативного впливу на навколишнє середовище); науково-технічні (упровадження інновацій, забезпечення науково-технічного прогресу на відповідній території); соціальні (реалізація інтересів суспільства та захист споживачів електроенергії); економічні (зменшення обсягу взаємної заборгованості, створення привабливого інвестиційного клімату, усунення перехресного субсидювання); інфраструктурні (реконструкція існуючих об'єктів електроенергетичної інфраструктури); загальнодержавні та регіональні (створення умов для належного функціонування ринку електроенергетики, вплив на нього легітимними засобами з метою покращення соціально-економічних показників розвитку держави).

Список використаних джерел

1. Бараннік В. О. Стан та проблеми запровадження нової моделі функціонування електроенергетичного ринку України : аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень [Електронний ресурс] / В. О. Бараннік // Національна безпека, 2015. – № 22. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1866/>.
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року [Електронний ресурс] // ЕНЕРГО.РЕСУРС. – Режим доступу: <http://energetyka.com.ua/normatyvna-baza/384-energetichna-strategiya-ukrajini-na-period-do-2030-roku>.
3. Євдокімов В. А. Алгоритм функціонування фонду врегулювання вартісного дисбалансу / В. А. Євдокімов, С. К. Комова, О. С. Вишинський // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. – 2014. – № 6. – С. 29–42.
4. Законопроекти, що знаходяться на опрацюванні в комітетах Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc3_current.
5. Офіційний сайт Міністерства інформаційної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mir.gov.ua/>.
6. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nerc.gov.ua/>.
7. Про засади функціонування ринку електричної енергії України [Електронний ресурс] : Закон України від 24.10.2013 р. № 663-VII. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/663-18>.
8. Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства [Електронний ресурс] : Закон України від 15.12.2010 р. № 2787-VI. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2787-17>.
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про стан виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 року «Про стан забезпечення енергетичної безпеки держави та невідкладні заходи щодо сталого проведення опалювального сезону 2014/2015 року» [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 28.05.2015 р. № 298/2015. – Режим доступу: www.president.gov.ua/documents/19527.html.
10. Про схвалення Концепції функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 р. № 1789. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1789-2002-%D0%BF>.
11. Про утворення Координаційного центру із забезпечення впровадження нової моделі ринку електричної енергії [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 23.09.2014 р. № 530. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/530-2014-%D0%BF>.